

Практичне заняття із застосуванням кейс-методу за темою
«Кредитно-модульна система організації навчального процесу – шлях до вдосконалення професійної освіти та інтеграції згідно вимог Болонської декларації»

ПЛАН проведення заняття:

1. Ознайомитись з методикою впровадження методу Case-study із використанням інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процесі.
2. Сформулювати ситуацію. Вивчення силибусу (програми дій);
3. Провести заняття за кейс-методом згідно до сценарію.

НАОЧНІ ПРИЛАДДЯ І РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ, що використовується на занятті:

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про національну програму інформатизації».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Беляева А. П. Интегративно-модульная педагогическая система профессионального образования. - СПб-Радом, РАО, 1997. - 226с.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. -СПб: Изд-во «Питер», 2000. - 304с.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. - Видання перше. - К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. - 441 с.
4. Віват Г. Оцінювання знань і вмінь учнів у загальноосвітній школі. // Рідна школа, - №4 - 2000
5. М.В. Гриньова. Впровадження модульного принципу навчання. Рідна школа. 1993, № 7. С 50-51
6. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: Монографія / За ред. С. У. Гончаренка. — К.:

Вища шк., 1998. - 229 с.

7. Драч. Психолого-педагогічні аспекти втілення модульно-рейтингової система. Проблеми освіти. Науково-методичний збірник, випуск 22, с. 57-61.

8. Зязюн І. А. Інтелектуальний творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми пошуки, перспективи. - К.: Віпол, 2000. - С. 32.

9. Клепко С. Інтеграція, редукціонізм і холізм як організація знання // Педагогіка і психологія професійної освіти. -1999. - № 1.— С. 56-62.

10. Клепко С. Ф. Концепція інтегративної освіти або чим сучасна філософія може допомогти педагогіці // Педагогічна практика та філософія освіти. - Полтава: ПОПОПП, 1997. - С. 66.

11. Козловська І., Собко Я. Історико-методологічні та загальнопедагогічні аспекти дидактичної інтеграції у професійній школі. - Львів: ОНМЦ ПТО, 1995.-28с.

12. Мазаракі А. А. Модернізація вищої освіти на основі інноваційних технологій // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. - Харків: «ОВС», 2002. -Ч. 2. -С. 17-27.

13. Національна доктрина розвитку освіти //Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2002. - № 2. - С. 9-22.

14. Паламарчук В . 12-бальна система. // Рідна школа. - Січень 2001. С. 39-43.

15. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. - / Отв. ред. М.В.Буланова-Топоркова. - Ростов н/Д: Феникс, 2002. - 544 с.

16. Подласый И. П. Педагогика. - М.: Владос, 2001-Кн.1. - 576 с.

17. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? //Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. - К.: Віпол, 2000. - С. 176-203.

18. Сікорський П. До проблем переходу на 12-бальну систему оцінювання // Рідна школа, - лютий, 2001. С 3-8.

19. Собко Я. М. Інтегровані курси у професійно-технічній освіті; проблеми

означення та класифікації // Наука і сучасність. - 1999. - 4.1. - С. 105-114..

20. Стефаненко П. Використання нейронних мереж у процесі дистанційного навчання у вищій школі // Педагогіка і психологія професійної освіти. -2000.- №4.-С.23-31.

21. Хуторской А. В. Современная дидактика. - СПб: Питер, 2001. - 544 с.

22. Фурман А. В. Принцип модульності в освітній практиці: два рівні втілення. Рідна школа. №7-8, 1995 р.

23. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе. -М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.-437с.

24. Щербак О. І. Організаційно-педагогічні проблеми багатоступеневої неперервної професійної освіти //Реформування вищої освіти в Україні (закладів I-II рівнів акредитації). - К., 1998. - С. 3-9.

СИЛИБУС (програма дій)

1. Завдання:

Підготовка майбутнього інженера-педагога до ефективної діяльності в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу у вищих навчальних закладах I-III рівня акредитації.

2. Цілі:

- підготовка обізнаних, енергійних та спрямованих до успіху студентів;
- заохочення критичного мислення;
- здобуття студентами практичних навичок (прийняття рішень, спостереження, аналізу ситуацій) та розвиток здібностей (лідерських, комунікаційних), які будуть їм потрібні в подальшій кар'єрі;
- планувати педагогічну діяльність на майбутнє, усвідомлювати мету і конкретизувати її у завданнях;
- здійснювати навчання і виховання студентів відповідно до педагогічних закономірностей і принципів;

- чітко визначати зміст, основні форми та методи навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі;
- використовувати форми і методи активного навчання;
- впроваджувати передові педагогічні технології, дидактико-методичні особливості та їх можливості;
- самокритично ставитися до здобутків і недоліків, вживати заходи щодо усунення останніх;
- постійно підвищувати свою педагогічну культуру; використовувати досягнення педагогічної науки і практики у власній діяльності.

3. Компетенції, які повинен засвоїти студент у ході проведення практичних:

- на основі визначеної стратегічної мети навчання з урахуванням освітньо-кваліфікаційного рівня, що формується, при дотриманні послідовності та логіки вивчення дисципліни, обсягу годин, порядку атестації, можливостей ВНЗ, уміти скласти індивідуальну траєкторію навчання майбутнього спеціаліста (організаційна);
- на основі мети вивчення тем змістовного модуля за допомогою знань умов організації навчального процесу уміти здійснювати обрання, аналіз структурування та розробку методів засвоєння змістовних матеріалів (організаційна);
- на підставі аналізу вихідних умов та мети навчання з урахуванням вимог до об'єктивної перевірки та оцінювання ЗУН студентів при засвоєнні змісту дисциплін, використовуючи різні прийоми та засоби контролю, уміти розробляти систему контролю за навчальною діяльністю майбутнього фахівця (організаційна);
- на підставі результатів аналізу цілей, початкових умов та особливостей змісту навчання за допомогою знання особливостей використання традиційних, сучасних, розвивальних та інноваційних технологій уміти обирати та проектувати дидактичні технології формування орієнтовної основи діяльності (ООД) (проектувальна);

- на основі знань щодо контролю якості навчання, спираючись на закономірності і принципи навчання, вміти здійснювати контроль і корекцію навчання, користуючись критеріями визначення рівня навченості учнів (діагностична);
- на підставі аналізу початкових вимог до навчасних у визначеному професійному закладі з урахуванням знань про між темні зв'язки та засоби входного контролю, а також вмінь з методики психодіагностичного тестування особистості вміти розробляти способи коригування навчальних умов (технологічна).

4. Скорочені теоретичні відомості,

Болонський процес має забезпечити схожість і сумісність систем вищої освіти держав, які підписали Болонську декларацію 1999 р. Він передбачає, що вища освіта все ж залишається в державній компетенції. Цей процес відбувається так, щоб всебічно захищати і сприяти культурному та освітньому різноманіттю.

Болонський процес дуже добре відомий в академічних колах Європи і, навіть, за її межами. Зростає інтерес до ходу його реалізації, до його змісту і мети.

В епоху глобалізації спостерігається природне прагнення до максимальної сумісності систем вищої освіти. Це дасть можливість усім учасникам процесу повною мірою скористатися перевагами культурного різноманіття, невпинно підвищувати якість освіти, полегшити мобільність студентів і забезпечити молодь повсюдно визнаними кваліфікаціями. В основі Болонського процесу лежать ті ж цінності, що й в основі більш широких процесів європейської інтеграції.

Протягом століть європейські країни були роз'єднані та ворожі одна до одної. Це зумовило культурні, релігійні та інші відмінності. Сьогодні держави Європи характеризуються певними загальними рисами, але при цьому вони

приймають культурне різноманіття як факт і вважають це перевагою. Відбувається пошук різних форм інтеграції. Тобто ми стоїмо перед складною дилемою: як поєднати інтеграцію, що сьогодні необхідна, з великим різноманіттям систем, норм, символів тощо, яке склалося в державах регіону (особливо у галузі культури й освіти)? ,

Логічно постає запитання: "Які наслідки матиме процес інтеграції?"

Тут принагідне процитувати частину Амстердамської угоди 1999 р., яка сприяла утвердженню нової політичної філософії. Про освіту, професійну підготовку і молодь в угоді сказано: "Співдружність сприятиме розвитку якісної освіти, налагоджуючи співробітництво країн — учасниць Угоди, а також у разі необхідності буде підтримувати і доповнювати їх дії, не зазіхаючи, однак, на незалежність країн-учасниць у галузі змісту викладання і організації системи освіти, а також на їх культурну і лінгвістичну відмінності". Далі в угоді вказується, що необхідно вжити заходи, які виключають гармонізацію законодавств країн-учасниць.

Філософія Євросоюзу і Болонського клубу тотожна. Зрозуміло, що "Болонья" - це декларація розуміння загальних проблем і прагнення до побудови єдиного Європейського простору вищої освіти. Болонська декларація побудована не на перевазі чи домінуванні якоїсь країни, а на обговоренні та пошуку консенсусу між різними країнами. З такого погляду, європейської освітньої системи і європейського навчального плану немає, і країни, які підписали декларацію, не прагнуть до їх створення. Європейська система освіти і навчальні плани існують при розумінні переваг, які надаються різноманітністю і багатством навчальних планів, а також необхідністю побудови шляхів, що пов'язують усіх учасників процесу в долученні до цього багатства.

Багатство - мета, а шляхи, що пов'язують, - лише засоби. Однак дуже необхідні засоби. Тому приєднання до Болонського клубу - дуже серйозне рішення. Обмежитися голосливими деклараціями, зверненнями до сусідніх країн не вдасться. Потрібно буде здійснити серйозну роботу з приєднання місцевої освітньої інфраструктури до "загальних шляхів, що пов'язують",

тобто до утвердження зрозумілої і схожої структури ступенів, забезпечення якості, розвитку мобільності тощо.

Болонський процес - це процес розпізнавання однієї системи іншою на європейському просторі. Якщо майбутнє України пов'язане з Європою, то не можна надалі стверджувати, що Болонський процес має для нас лише просвітнє та пізнавальне значення. Надання високої оцінки національній системі освіти не має заспокоювати нас і стримувати глибинне її реформування.

Висока якість навчання - це досягнення попередньої епохи, попередньої системи влади, попереднього покоління.

Нині можна із жалем констатувати, що незважаючи на природні досягнення освіти, які забезпечує нова соціополітична система, в масовому вимірі освіта стала менш якісною, а чимало випускників вищих навчальних закладів не конкурентоспроможні на європейському ринку праці. Це зобов'язує менше говорити про власні досягнення, а більше аналізувати світові та європейські тенденції реформування освіти і, відповідно до цього, напружено і послідовно удосконалювати нашу професійну сферу діяльності.

Водночас, участь системи вищої освіти України в Болонських перетвореннях має спрямовуватись лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих тенденцій, зниження національних стандартів її якості. Орієнтація на Болонський процес не має приводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Навпаки, її стан треба глибоко осмислити, порівнявши з європейськими критеріями стандарту, та визначити можливості її вдосконалення на новому етапі. При цьому еволюцію системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства; система освіти має розвиватися в гармонійному взаємозв'язку із суспільством в цілому, беручи на себе роль його провідника.

Модернізація системи вищої освіти в Україні (Закон "Про вищу освіту" та низка нормативних актів Міністерства освіти і науки) має деякі спільні ознаки з Болонським процесом (введення ступеневої системи освіти), але за

більшістю напрямів йому не відповідає. Це пов'язано з тим, що вихідні концепції такої модернізації не були зорієнтовані на інтегрування національної системи освіти в європейський простір. Вони більшою мірою мали "внутрішній" характер і переважно зводилися до "прилаштування" системи вищої освіти до нових внутрішніх реалій. На сучасному етапі концепцію реформування вищої освіти слід докорінно переглянути і створити програму послідовного її зближення з європейським освітнім і науковим простором.

Слід усвідомити, що вища освіта перестає бути елітарною, а все більше характеризується масовістю. В розвинутих країнах понад 50 % молоді — студенти ВНЗ. Ці об'єктивні обставини привели до збільшення попиту на освітні послуги, що вимагає підвищення ефективності саме системи вищої освіти, навіть в європейських державах.

Україна має прийняти усвідомлене політичне рішення, яке б ґрунтувалося на потребі проведення реформ освітньої галузі та було покладене в основу рішучої освітянської політики держави, спрямованої на інтеграцію вітчизняної системи вищої освіти в європейський простір.

У зв'язку з цим передбачається програма дій на інституційному, національному та європейському рівнях. Специфічні заходи включають адаптацію програм; ступені, які зрозумілі як у Європі, так і поза її межами; необхідні засоби забезпечення якості; програми, що викладаються основними світовими мовами; адекватну інформацію і маркетинг; доброзичливий сервіс для іноземних студентів і науковців, а також стратегічну роботу в рамках вузівських мереж. Керівники європейських та українських вищих навчальних закладів визнають, що їхні студенти бажають отримати кваліфікації, які вони можуть ефективно використовувати для свого навчання і кар'єри в усій Європі.

Вищі навчальні заклади звертаються до урядів з проханням заохочувати і сприяти змінам, забезпечувати механізм координації і керівництва зближенням з урахуванням національних і європейських особливостей. Вони підтверджують свою здатність і готовність ініціювати і підтримувати сумісні

зусилля для того, щоб:

- реорганізувати й омолодити програми та вищу освіту в цілому;
- будувати й розвивати вищу освіту на основі наукових досліджень;
- розробляти й запроваджувати взаємоприйнятні механізми для оцінки, гарантії та підтвердження якості освіти;
- покладатися на загальні стандарти європейського вимірювання і забезпечувати сумісність різних інститутів, програм та ступенів;
- підтримувати зусилля з модернізації університетів у країнах, де існують проблеми входження до зони європейської вищої освіти;
- здійснювати зміни, будучи відкритими, привабливими і конкурентноздатними вдома, в Європі і в світі.

Кредитно-модульна система як важлива складова інтеграції освіти України.

Важливим чинником реалізації завдань Болонського процесу є участь держав і європейських організацій на рівні прийняття політичних рішень і фінансової підтримки, сприяння прийняттю нових членів цього процесу.

Те, що в структурі вищої освіти України вже багато років закладено двоступеневість і вже опрацьовано освітньо-кваліфікаційні рівні бакалавра, спеціаліста та магістра, дає нам можливість говорити про певне наближення до системи, проголошеної Болонською декларацією. Створена і функціонує державна система контролю якості освіти.

Тобто вже закладено певні основи системи "двоступенева освіта" — "контроль якості освіти" — "кредитно-модульна система", визначеної європейськими експертами, як "золотий трикутник".

Модуль (modulus) – міра. У педагогіці модуль – це функціональний вузол навчально-виховного процесу. Модульне навчання – це пакет науково-адаптованих програм для індивідуального вивчення, що забезпечує навчальні досягнення студентів з різним рівнем попередньої підготовки. Навчальний модуль – це система занять у вигляді сукупності систем знань, норм

цінностей. Це поетапне відкриття студентом під впливом викладача цієї системи у ході пошукової пізнавальної активності.

Модульне навчання зародилося в кінці 60-х років у англomовних країнах. Принцип його полягав у тому, що студент більш самостійно може працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, яка включає цільовий план дій, банк інформації і методичне керівництво щодо досягнення поставлених дидактичних цілей [6; 7].

Основні принципи модульності:

- Наявність самостійної групи ідей (знань), якими оволодівають студенти за допомогою дидактично доцільних засобів.
- Формування самостійно спланованої, цілісної одиниці навчальної діяльності, яка сприяла б досягненню студентом чітко визначених цілей. Складаються автономні порції навчального матеріалу для студентів. За умов модульності студент дістав право вибору шляхів індивідуального навчання.

Чим відрізняється модуль від кроку?

Крок – це частина матеріалу від програмного навчання. Модуль – це частина матеріалу з відповідним ростом знань. Так пропонується семестровий лекційний курс розподілити на 10-12 модулів. Наприклад, викладач з сестринської справи складає алгоритм практичного навичка “Приготування і застосування дезінфікуючих розчинів”, повинен починати з правил математики (скласти рівняння).

Реалізація принципу модульності забезпечує оптимізацію психосоціального росту студента і викладача.

Зміст модульно-розвиваючого навчання визначається цілісною системою змістових модулів, що зафіксована у модульній програмі того або іншого навчального курсу [4; 14].

Розглянемо більш докладно удосконалення навчального процесу та впровадження кредитно-модульної системи, адаптованої до Європейської системи кредитного взаємозаліку (ЄСКВ), — і питання розвитку системи

забезпечення і контролю якості освіти.

Нині у світовій системі вищої освіти найширше використовують різноманітні системи залікових одиниць (європейська система, американська система, британська система, й система країн Азії і басейну Тихого океану). Вибір однієї з цих систем або розробити національної системи залікових одиниць потребує спеціального дослідження.

Щодо ECTS, то її запропоновано в 1997 р. Європейською Комісією. Система також може використовуватися в рамках одного ВНЗ або між ВНЗ однієї країни. Система ECTS забезпечує спосіб вимірювання і порівняння результатів навчання при переході з одного ВНЗ в іншій.

ECTS у вищій освіті покликана вирішити три проблеми:

- структурувати навчальні плани вищих навчальних закладів різних держав з метою забезпечення їх сумісності;
- поліпшити академічну мобільність студентів;
- забезпечити академічне визнання [18; 90].

ECTS розроблено за програмою SOCRATES/ ERASMUS (1988—1995 рр.). Вона пройшла випробування протягом шести років як пілотний проект, в якому взяли участь 145 ВНЗ країн Європейської співдружності. На початковій стадії система охоплювала п'ять освітніх напрямів: MBA (Business Administration), хімію, історію, технічну механіку, медицину.

Восени 1995 р. Європейська комісія запропонувала розширити коло дисциплін і втягнути в систему неуніверситетський сектор вищої освіти. У результаті, в 1996/97 р. 38 нових університетів (348 факультетів) і 36 ВНЗ неуніверситетського типу (206 факультетів) використовували ECTS.

На основі результатів пілотного проекту система ECTS показала себе ефективним інструментом для створення прозорих навчальних планів, сприяла академічному визнанню і, була включена як окремий компонент вищої освіти.

У 1997/98 р. систему ECTS у введено 772 ВНЗ, протягом двох років (1998— 1999 рр.) ще 290 ВНЗ використали гранти щодо введення системи ECTS.

У 1999—2000 рр. більш як 1200 європейських ВНЗ за 6000 навчальних програм використовували систему ECTS у рамках студентського обміну. Найбільш інтенсивно систему ECTS використовують в п'яти країнах Європи: Франції, Іспанії, Німеччині, Італії і Великобританії. У кожній з цих країн щорічно відбувається більш як 12 тис. студентських обмінів тільки всередині однієї країни. Усього у країнах ЄС тільки в 2000 р. відбулося близько 750 тис. обмінів студентами. Галузі наук, за якими найчастіше відбуваються обміни студентами, — бізнес, лінгвістика (філологія), соціальні, інженерні та юридичні науки [14; 76-77].

Система ECTS — це формальна процедура кількісної оцінки виконаного студентом обсягу роботи (трудомісткість) у процесі вивчення певного курсу. Вважається, що мінімальне число ECTS-кредитів, яке відповідає успішно завершеному навчальному року, дорівнює 60. Таким чином, у ECTS академічний рік як одиниця виміру в системі визнання документів про освіту і кваліфікацію асоціюється з визначеним обсягом роботи, що у свою чергу поділяється на визначені порції — ECTS-кредити. У такий спосіб досягають гармонізації між періодом навчання й обсягом роботи, яку має виконати студент, з одного боку, й обсягом матеріалу, що він повинний засвоїти, з іншого. Вищевикладене дає можливість подати "успішність" навчання студентів у вигляді математичної нерівності

Таким чином, ECTS-кредит — це одиниця виміру виконаної студентом роботи (від 1 до 60). Остання містить у собі прослуховування лекцій, семінарські заняття, практичну і самостійну роботу [21; 101-102].

Слід зазначити, що у вітчизняній системі навчання навантаження вимірюється у годинах аудиторних занять з тієї чи іншої дисципліни, яку студент має вивчити. Але години — це кількісний показник, він не пов'язаний з якістю, тоді як у системі ICTS розмірність навчання визначається кількістю кредитних балів, які потрібно набрати для отримання диплома. Наприклад, щоб стати бакалавром студент повинен набрати 240 кредитів. Це можна зробити протягом одного року, а можна набирати поступово протягом чоти-

рью років. Кредити — це своєрідна "ціна" дисципліни, чим ближчий її зміст до суті спеціальності, якої має набути випускник, тим вища її "вартість". Кредити "збираються" до "кредитної сумки", 65 % якої мають становити кредити з нормативних, обов'язкових дисциплін, а інші можна набрати з елективних, або вибіркових, дисциплін. Таким чином, вітчизняна система навчання певною мірою наближається до стандартів ECTS [16; 98].

Шкала оцінок ECTS враховується для перезарахування оцінок локального університету при атестаціях ECTS-студента. Вона не порушує звичної системи оцінок локального університету, але дає змогу швидко перераховувати оцінки при переходах студента з одного університету в іншій. ECTS-оцінки наведено в таблиці. Як впливає з таблиці, можливі такі варіанти оцінки знань з використанням Шкали оцінок ECTS: A — відмінно, B — дуже добре, D — добре і т. ін.

Шкала оцінок ECTS

A	Відмінно
B	Дуже добре
C	Добре
D	Задовільно
E	Мінімально задовільно (відповідає вимогам курсу)
F	Незадовільно: потрібна певна додаткова робота
F	Незадовільно, з обов'язковим повторним курсом

Функціонування системи ECTS. Механізм дії системи ECTS включає три основних елементи:

- інформаційний пакет;
- договір на навчання (між ВНЗ і студентом);
- реєстрацію оцінки знань.

Ці елементи визначає сам ВНЗ з метою створення основи для укладення дво- і багатосторонніх угод із співробітництва зі студентом та іншим ВНЗ. Кожен ВНЗ готує інформаційний пакет, який включає:

- опис усіх курсів, доступних у цьому ВНЗ;
- загальну інформацію про університет, його розташування, умови про-

живання студентів;

— адміністративні процедури, необхідні для реєстрації й академічний календар;

— порядок прийому, типи курсів, методики і технології викладання, величини кредитів і їхню структуру, назву факультетів і департаментів» що забезпечують читання курсів;

— умови проведення іспитів і оцінки знань, ступені та звання, що присвоюються після закінчення ВНЗ.

Пакет готується англійською мовою. Додатково допускається також варіант національною мовою.

Договір на навчання включає низку формальних процедур за такою схемою: студент заповнює стандартну заяву на прослуховування якого-небудь курсу (курсів) в іноземному ВНЗ, що входить до ECTS, так само, як і ВНЗ, у якому вчиться студент, і направляє його координатору ECTS у своєму ВНЗ. Заява і додаток, що відображають кількість і обсяг прослуханих раніше курсів, а також результати їх оцінювання надсилаються в іноземний ВНЗ. Якщо студента приймають у цей ВНЗ, підписується угода, яка через ECTS-координаторів обох ВНЗ надсилається студенту.

Реєстрація оцінки знань будується на системі кредитів, що дає змогу кількісно (число кредитів) охарактеризувати академічний курс так, щоб закінчений академічний рік для студентів визначався якою-небудь цифрою (сумою кредитів за академічні курси). Для ECTS? академічний рік дорівнює не менш як 60 кредитам.

Документ показує досягнення студента до і після навчання за кордоном, містить ECTS-кредити, рівень (курс), що відповідає місцевим умовам навчання і шкалу ECTS-кредитів. Сполучення місцевого рівня навчання (курсу) і ECTS-кредитів дає якісну і кількісну характеристику програми навчання студента в іншому ВНЗ [15; 29].

Повне академічне визнання означає, що навчання за кордоном (включаючи іспити та інші форми оцінки) замінюються порівнянним часом навчання

в рідному університеті, хоча зміст навчальної програми може відрізнятися.

У системі ECTS виділяють сім основних елементів:

1. Прийняття ВНЗ зобов'язань ECTS.
2. Кредитування курсів навчального плану.
3. Підготовка інформаційних матеріалів.
4. Підписання угод про навчання іноземних студентів у рамках ECTS.
5. Академічне кредитування студентів за системою кредитів.
6. Оформлення додатків із кількісними характеристиками про обсяг виконаної студентом роботи й оцінку якості набутих знань (аналогічні додаткам до диплома в практиці вітчизняної вищої школи).

7. Академічне визнання.

Слід зазначити, що студент одержує кредитну оцінку (число кредити), тільки виконавши усі вимоги з прийнятої для цього курсу системи оцінювання (залік, іспит, інші форми). Варто звернути особливу увагу на розходження двох індикаторів системи академічного оцінювання: кредитів і власне оцінок (грейдів). Перші відображають обсяг виконаної роботи, а другі — якість набутих знань і навичок [9; 18-19].

Для реалізації ECTS на рівні університету створюється багаторівнева система управління, що включає вертикальну мережу ECTS-координаторів. Координатор на рівні університету здійснює контакти між університетами і з Європейською Комісією, організовує роботу кафедр, інформує учасників освітнього процесу, готує інформаційні пакети. Координатор кафедр організовує роботу студентів і викладачів у практичних аспектах ECTS, забезпечує методичну й організаційну підтримку, відповідає за розробку навчальних планів. Викладач (тьютор) — розробляє і реалізує кредитне-модульну систему.

Щодо студента система ECTS:

— гарантує академічне визнання навчання за кордоном і розширює вибір місць навчання за кордоном;

— забезпечує доступ до повноцінних навчальних курсів і академічного

життя в іншому ВНЗ і дає можливість самостійно формувати програму навчання;

— дає можливість подальшого навчання за кордоном (студент може не повертатися до рідного ВНЗ після навчання за кордоном, а залишитися у ВНЗ, що приймає, чи перейти до третього ВНЗ). Університети самі приймають рішення про прийнятність такого акта, а також визначають умови, які необхідно виконати студенту для одержання диплома;

— забезпечує сертифікацію процесу навчання в іноземному ВНЗ. Щодо ВНЗ система ECTS:

— забезпечує прозорість навчальних планів, у яких міститься детальна інформація про зміст навчального процесу на шляху до здобуття ступеня;

— допомагає вирішенню питань академічного визнання кваліфікацій завдяки попередньому узгодженню змісту програми навчання між студентом, його рідним університетом і університетом, що приймає;

— більш чітко відображає структуру курсів навчального плану, навчальне навантаження студента і результати навчання;

— зберігає за ВНЗ їхню автономію і відповідальність за всі рішення, що стосуються результатів навчання студентів; і

— відкриває нові можливості для співробітництва;

— сприяє розвитку зв'язків між ВНЗ;

— поліпшує якість навчального процесу й організаційно-адміністративної роботи.

Сертифікація університету за наведеними вище критеріями ECTS надає можливість отримання знака ECTS (label ECTS). Знак підвищує статус закладу як надійного партнера європейської та міжнародної співпраці. Форма заяви опублікована на веб-сайтах Socrates, Leonardo & Youth TAO, оскільки ECTS є складовою цієї програми. Знак дійсний протягом трьох академічних років. Список інститутів, які мають знак, опубліковано на веб-сайті Eurora. [21; 78-79]

У лютому 1999 р. Європейська Комісія утворила робочу групу для

вивчення можливості переходу від системи ECTS до системи "накопичення" кредитів — European Credit Accumulation.

Це пояснюється тим, що в останнє десятиліття практично всі країни, які входять до Ради Європи» запровадили власні системи, що ґрунтуються на освітніх кредитах. Багато з цих країн провели реформи своїх систем вищої освіти. І вже понад тисячу європейських вищих навчальних закладів використовують систему кредитів ECTS.

Найкраще системи кредитів розроблені у Великобританії, Скандинавських країнах та Італії. Італійська реформа освітньої системи кредитів була застосована на всіх рівнях освіти. Тому всі-наступні пілотні проекти будуть здійснюватися саме в цих країнах. Сприятлива реакція на накопичувальні кредити спостерігається в Німеччині, Іспанії, Бельгії. Однак досить негативне ставлення до впровадження системи ECTS як накопичувальної має місце у Нідерландах. При цьому зберігається істотне розходження в освітніх системах країн Європейського регіону, а також у системах освітніх кредитів, орієнтованих на здійснення національних соціально-економічних і політичних завдань. Це створює значні труднощі навіть на рівні консультацій з питання, чи можна використовувати принципи і підходи системи ECTS для безупинного освітнього процесу "протягом усього життя". Згадана вище робоча група Європейської Комісії починає робити перші кроки з можливого розширення системи ECTS і перетворення, її в просто Європейську систему ECS, яка б охоплювала і передання та накопичення кредитів, і забезпечення узгодженості із загальноєвропейським "Додатком до дипломів" (Diploma Supplement) [13; 28-29].

На відміну від ECTS більшість сучасних освітніх кредитних систем є системами, що акумулюють кредити. Така кредитна система розробляється для окремого ВНЗ і є внутрішньою. У ній "трудомісткість процесу пізнання", необхідного для здобуття певного академічного ступеня, сегментується і "нормується" (тобто кожному сегменту присвоюється визначене число кредитів). Студенту надається академічний ступень після того як студент накопичив

визначене навчальним планом/число кредитів. При цьому проміжок часу, протягом якого допускається процес акумуляції, певною мірою є довільним, хоча й припускає певні обмеження. Яскравим прикладом кредитної системи, що акумулює, є вища школа США. Очевидні переваги такої системи:

— гнучкість (кожен студент вибирає свою траєкторію набуття визначеного числа кредитів). Тобто система дає змогу ефективніше реалізовувати концепцію індивідуалізації процесу навчання;

— підвищується як ефективність процесу навчання, так і економічна ефективність.

Слід зазначити, що кредитно-модульна система є не тільки основою навчального процесу у традиційній вищій освіті, а й елементом системи післядипломної освіти, перепідготовки і підвищення кваліфікації, в тому числі у системі дистанційного навчання, де її застосування найбільш ефективне, оскільки пов'язане із системою контролю — тестуванням. Тобто впровадження цієї системи забезпечує реалізацію одного з головних положень Болонського процесу — "навчання протягом усього життя" [19; 98].

Болонська декларація включає як одну з головних умов Європейської науково-освітньої інтеграції розробку системи оцінювання якості освіти за відповідними критеріями і методологією. При цьому передбачається істотне підвищення ролі держави як у запровадженні систем якості, так і узгодження їх у рамках Болонського процесу. Тобто, незважаючи на культурні і системні розходження, національні уряди мають розглядати оцінювання якості освіти як основну сферу своєї відповідальності.

Передбачається, що це буде як мінімум дворівнева система із залученням недержавних експертних організацій. Як приклад можна розглянути структуру, що включає такі складові: державну систему оцінювання якості (включаючи стандарти освіти й акредитацію), контроль на рівні ВНЗ і, можливо, участь недержавних структур (агенцій), що забезпечують суспільну експертизу і враховують вимоги ринку праці.

При цьому необхідно враховувати низку особливостей, пов'язаних зі

сформованою структурою відносин у системі держава — вищий навчальний заклад — підприємство [18; 27].

Одним із головних факторів, що забезпечує зростання виробництва і поліпшення якості продукції, є впровадження сучасних технологій. Цей процес неможливо забезпечити без високопрофесійної підготовки випускників ВНЗ, які відповідають сучасним вимогам. Таким чином, у системі оцінювання якості обов'язковими учасниками мають бути представники споживачів (замовників), фахівців, що випускаються вищими навчальними закладами. Форми їхньої участі є предметом подальших обговорень, однак, безсумнівно, участь замовників (підприємств і організацій) буде ще більш актуальною, особливо у сфері вищої технічної освіти, оскільки вона включає вагомі технологічну і практичну складові навчання.

Поряд із реалізацією принципу автономії університетів, що дають можливість самостійно будувати систему самооцінки ВНЗ, вплив державних і недержавних органів контролю якості дасть змогу як виявити слабкі сторони власне освітнього процесу, так і врахувати потреби ринку праці. При цьому незалежні результати оцінювання якості на всіх трьох рівнях мають накопичуватися в державному органі, який відповідає за якість і освіти. Ці результати мають бути вирішальними при визначенні інтегрального рейтингу вищого навчального закладу державним органом контролю. Тобто органи недержавної експертизи і контролю якості та система самоаналізу ВНЗ є складовими загальнодержавної системи контролю якості освіти.

Безумовно, усі критерії оцінювання якості мають бути визнані міжнародними організаціями з якості, однак внаслідок національних особливостей і різних рівнів економічного розвитку паралельно можуть застосовуватися додаткові критерії й оцінки.

Важливо також створити європейські інструменти контролю якості вищої освіти: спільні ступені, докторантуру, механізми оцінювання якості, інструменти прозорості та порівнянності, гнучку політику щодо доступу та прийому до вищих навчальних закладів.

Європейська співпраця з питань гарантії якості здійснюється як на рівні університетів (внутрішня оцінка), так і на міжуніверситетському рівні (зовнішня оцінка якості). Внутрішня оцінка, як експеримент, забезпечується шістьма групами, до яких входять університети, члени Європейської асоціації університетів, що проводили дослідження з проблем менеджменту досліджень, навчання і викладання, реалізації Болонських реформ. Зовнішню оцінку якості здійснює Європейська мережа оцінки якості (ENQA). Важливо забезпечити функціонування Європейської системи якості освіти як постійно діючої системи [8; 57-58].

У Нідерландах є три типи вищих навчальних закладів, що функціонують паралельно.

1. Університети (їх у Нідерландах 14, з яких 9 — класичні, 3 — технічні, 1 — аграрний і 1 — відкритий, що надає освіту за заочною (дистанційною) формою навчання). Ці навчальні заклади надають освіту студентам з розрахунком, що ті згодом стануть вченими і дослідниками, хоча багато навчальних програм включають професійне навчання, а більшість випускників знаходять роботу за межами дослідницької сфери. Університети розрізняються за розмірами і кількістю студентів, що навчаються (від 6 до 30 тис.).

2. Вищі професійні школи — 50 закладів, що пропонують вищу освіту за прикладними спеціальностями на рівні бакалавра.

Всі освітні програми професійних шкіл націлені на професійну діяльність. Максимальне число студентів у такій школі — 20—25 тис.

3. Міжнародні інститути пропонують англійськомовні післядипломні програми. Навчання побудоване так, щоб задовольнити запити іноземних студентів. Як правило щоб бути зарахованим в один з таких навчальних закладів, претенденту необхідно мати диплом про вищу освіту і кілька років практичного досвіду роботи. Разом в інститутах міжнародної освіти навчається кілька тисяч студентів. Звичайні університети й університети професійної освіти пропонують курси навчання (понад 600 найменувань) різного рівня і тривалості англійською мовою.

Гарантії якості вищої освіти у Нідерландах забезпечує держава. Є національні стандарти освіти. Вищі навчальні заклади ідентифікують себе тільки за галузями знань, а не за якістю освіти. Принциповим є те, що роботодавці насамперед цікавляться дипломом (і додатком до нього) потенційного працівника. У якому університеті він був отриманий — не важливо.

Диплом докторанта — *doctorandus (drs.)* — видається після чотирьох років денного навчання за певними напрямками і після п'яти років у сфері інженерії, природничих наук і сільського господарства. Вища освіта вважається незакінченою, якщо академічна програма переривається до того, як студент виконає усі вимоги навчального плану.

Академічна програма у Нідерландах концентрується на основній сфері досліджень, за якою студенту буде видано диплом. Навіть у процесі першого року навчання студенти не вивчають загальних дисциплін. Це пояснюється тим, що такі предмети включено до програми навчання двох останніх років середньої школи, яка готує абітурієнтів до вступу до університету.

Важливою частиною університетської програми є самостійні дослідження. Основна вимога — дипломна робота. Це доповідь, складена на основі самостійної оригінальної дослідницької роботи, проведеної студентом. Кращі роботи публікуються в наукових журналах у вигляді статей. Дослідження проводяться під науковим керівництвом викладача, який має бути професором університету.

Для здобуття наступного наукового ступеня (доктора — *doctor (dr.)*) студент пише дисертацію, одержуючи ступінь, еквівалентний ступеню *Ph.D.* Диплом докторанта еквівалентний диплому магістра в англосаксонській системі вищої освіти.

У зв'язку з проведеною реформою вищої освіти у Нідерландах у 2004/05 навчальному році передбачається перехід на згадану систему "бакалавр — магістр". Уже з 2001/02 навчального року в університетах з деяких дисциплін запроваджено міжнародні бакалаврські програми англійською мовою тривалістю три роки.

Академічна програма вищих професійних шкіл також відрізняється від дворівневої англосаксонської системи. Вона включає тільки один диплом, що видається після чотирьох років навчання. Важливим елементом програми є стажування і робота в компаніях — програма акцентує увагу на професійних навичках студентів. На відміну від університетів навчальні заклади професійної освіти не проводять дослідницької роботи і не пропонують своїм студентам можливості продовжити навчання для здобуття наступного наукового ступеня.

Усі випускники вищої професійної школи одержують диплом, еквівалентний бакалаврському, і можуть продовжити навчання в аспірантурі.

Деякі вищі професійні школи пропонують магістерські програми навчання, які здійснюються англійською мовою, тому що націлені на іноземних студентів (термін навчання 1—2 роки). Головною вимогою є наявність диплома про вищу освіту, а для іноземних студентів — диплома бакалавра або еквівалентного йому.

Наведений приклад свідчить, що навіть у країнах, які давно приєдналися до Болонського процесу, є істотні відмінності від загальноєвропейських вимог [15; 81-84].

5. Ситуація на проведення заняття з методикою впровадження методу Case-study

Міністерство освіти і науки України запропонувало усім ВНЗ перейти на кредитно-модульну систему. Реалізація кредитно-модульної системи полягає у введенні модульної підготовки. Навчальний модуль поділяється на змістовні модулі. Контроль засвоєння знань при кредитно-модульному навчанні полягає у проведенні тестування.

В процесі проведення навчання у кредитно-модульній системі дедалі більше викладачів переконується у необхідності використання комплексної оцінки задля якомога повнішого та об'єктивного з'ясування рівня знань

студентів.

Комплексна оцінка повинна охоплювати всі види роботи, яка застосовується вами під час занять. Можна, наприклад, запропонувати таку структуру підсумкової оцінки:

Структура підсумкової оцінки

Поточні оцінки	20%
Індивідуальна робота	10%
Груповий проект	5%
Колоквіум	5%
Контрольна робота	10%
Контроль знань	50%
Разом	100%

Зазначимо також вплив структури навчального модуля, виду занять, що проводяться для виконання запланованих видів робіт на умови допуску до оцінювання знань.

Різна методика проведення занять вимагає різних підходів до оцінювання. Ми повинні вимагати від студентів оволодіння тими знаннями і навичками, на які націлювали їх під час навчання. Якщо класична методика викладання тяжіє до використання колоквіумів, контрольних робіт, які дозволяють найточніше оцінити теоретичні знання, відповідним чином будується і екзамен. Інтерактивна методика вимагає оцінювання не стільки набору певних знань, скільки вміння студентів аналізувати конкретну ситуацію, приймати рішення, логічно мислити. Через це левову долю завдань мають становити конкретні ситуації презентації, дослідження.

6. Сценарій КЕЙС-МЕТОДУ

1. Заняття I - 80 хв.

1.1. Вступ. Мета та методи проведення заняття - 30 хв.

1.2. Знайомство із слухачами, яке щоразу здійснюється по-іншому (або сусід

відрекомендує колегу, що сидить поряд, і так далі за принципом ланцюга, або після поділу аудиторії на групи, обрані лідери яких представляють усю групу) - 40 хв., за умови, що група складається із 25-30 чоловік.

1.3. Розподіл по робочих групах. – 10 хв.

2. Заняття II - 80 хв.

2.1. Спільне обговорення (бесіда) тем «Що таке кредитно-модульна система?», «Чому Україна приєдналась до Болонської декларації?» - 40 хв.

2.2. Самооцінка готовності до роботи в умовах кредитно-модульної системи (тест) - 20 хв.

2.3. Надання ключа до тесту та його обговорення – 10 хв.

2.4. Відповідь на запитання та підведення підсумків заняття - 10 хв.

3. Заняття III- 80 хв.

3.1. Ознайомлення із планом заняття. Розгляд виникнення та розвитку ідей Болонської декларації - 20 хв.

3.2. Шляхи підвищення якості професійної освіти - 10 хв.

3.3. Ознайомлення з сілібусом. Обговорення (диспут) ідеї кожною командою - 50 хв.

4. Заняття IV- 80 хв.

4.1. Ознайомлення із планом заняття. - 10 хв.

4.2. Презентація і обговорення ідеї кожної команди - 40 хв.

4.3. Обговорення (диспут) кейсу. Знаходження спільного розв'язку - 20 хв.

4.4. Підведення підсумків заняття та відповіді на запитання, які виникли у студентів - 15 хв.